

H.U.E. Thoden van Velzen, Wim Hoogbergen, ***Een zwarte vrijstaat in Suriname. De Okaanse samenleving in de achttiende eeuw*** (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde. Caribbean Series 29; Leiden: KITLV Uitgeverij, 2011, 360 pp., ISBN 978 90 6718 373 4).

Dit boek beschrijft de Okaanse samenleving in de achttiende eeuw, deels zoals die is gedocumenteerd in archieven, maar vooral zoals die door mondelinge overleveringen wordt herinnerd. Thoden van Velzen verzamelde vanaf 1961 de orale geschiedenis, zijn oud-student Wim Hoogbergen dook vanaf 1980 regelmatig de archieven in. De auteurs duiden de samenleving in de taal van de Okanisi en niet in de daarbuiten gangbare Nederlands-Surinaamse benaming Ndyuka. Het is kenmerkend voor het respect waarmee hun geschiedenis is beschreven.

De auteurs laten zien hoe het verleden alom is vertegenwoordigd in het heden. De Okaanse vertellers, door de auteurs historici genoemd, benadrukken hun verbondenheid met het verleden door over hun voorouders doorgaans in de ik of de wij-vorm te spreken. De verhalen gaan terug tot de gedwongen overtocht uit Afrika naar Suriname: 'Ik had de zee vroeger vaak gezien. Maar de zee waar de zeilboot van de Bakaa ons bracht, kende ik niet. De grote golven, de lange deining, de wind, alles was anders. Op een dag zag ik een vogel die ik nog nooit gezien had. Toen keek ik naar het water ... bèèè! ... Het was niet langer blauw; het was groen. Toen wist ik dat wij dicht bij een onbekende wereld waren' (26).

Overleveringen over het land van herkomst in Afrika bestaan er niet. De contacten met die samenlevingen waren verbroken, maar de auteurs zien hierin ook de behoefte van de Okansi om te vergeten. Herinneringen aan de Afrikaanse herkomst zouden ook de etnische verschillen beklemtonen, wat de vorming van een samenleving in het binnenland zou bemoeilijken (27).

In het boek worden vier perioden uit de Okaanse geschiedenis onderscheiden: De eerste periode wordt Kátiboten genoemd; de verhalen vertellen over het harde leven in slavernij op de plantages en over de bevrijding daarvan door de vlucht naar het binnenland. Lonten, de tweede periode, verhaalt over de gevaren die de Marrons tijdens hun vlucht in het bos bedreigden. Opvallend is dat, terwijl de door de koloniale overheid geschreven bronnen voornamelijk handelen over de gewapende strijd tussen planters en Marrons, de mondelinge overleveringen nauwelijks aandacht besteden aan dit militaire

aspect van de geschiedenis. Het sluiten van de vrede met het koloniale bestuur in 1760, wat een einde maakte aan de militaire expedities tegen de Okaners, wordt daarentegen wel als een belangrijke historische periode in de geschiedenis beschouwd: 'Wij zagen dat de Bakaa ons zochten. Wij konden hen zien, maar zij ons niet. Tyapaanda hield hen voortdurend in de gaten. Hij besloot hun een vredesvoorstel te doen. Dat stuurde hij naar zijn vroegere plantagedirecteur. Hij schreef die brief met een stuk houtskool. De regen wiste alles weg. Nu was er mi gaanta Basiton. Die kon schrijven en had ook een pen. En Kofi Abouta van de Pataaclan wist hoe je inkt moest maken van boombast. De Bakaa vonden die brieven. Ze zochten contact met ons...' (181, 182).

De derde periode, Fiiten, handelt over de eerste decennia na de vrede. Vooral overheidsdocumenten over de expedities naar de Okansi om de dorpen en hun bewoners in kaart te brengen vormen de bronnen voor dit hoofdstuk. Afgaande op het gepresenteerde materiaal, lijken daarover weinig mondelinge overleveringen te bestaan. Het roept de vraag op of aan deze jaren van consolidatie weinig belang wordt gehecht door de Okansi zelf.

De laatste periode markeert de broederstrijd tussen de Okansi en de Aluku of Boni-Marrons tussen 1792-1793. Over deze oorlog bestaat veel archiefmateriaal. In de orale traditie wordt enerzijds met trots over deze oorlog gesproken die door de Okansi werd gewonnen, maar ook met schaamte omdat het gevoel overheerst dat zij zich voor het karretje van de blanken hebben laten spannen, die al langer in een hevige strijd met de Aluku waren verwickeld: 'Het zou beter zijn als jullie Bakaa [blanken] niet weer over die geschiedenis begonnen. Wij hebben met de Aluka gevochten. Maar jullie hebben ons tot die broederstrijd aangezet. Voor al die Aluku wij gedood hebben, is een pee pikadi [groot verzoeningsfeest] gehouden. Nu willen we er niet meer over spreken' (239).

De Okaanse samenleving bestaat uit drie duidelijk van elkaar gescheiden groepen of federaties: De Ndyuka, Lukubun en Miáfiyabakaa. Die federaties vertegenwoordigen ieder een van de drie belangrijkste richtingen in de Okaanse religie, gerepresenteerd door de godheden Agedeonsu, Sweli Gadu en Tata Ogii. De religie was cruciaal voor de vorming van de Okaanse samenleving en is dat voor het begrip van gebeurtenissen in het verleden, zoals die is doorgegeven in de orale traditie: 'De grootmoeder van de Otooclan is ook weggelopen. Ze deed dat om haar kinderen te helpen. Vanaf de bronnen van de Commewijne liep men zeven dagen lang. Toen nam onze grootmoeder haar obiya, wikkelde er een pagne [omslagdoek, wikkelrok] om heen en bevestigde dit aan een touw. Zodra je vragen ging stellen, begon het pakketje het touw in beweging te brengen. Met behulp van dit pakketje kon onze grootmoeder antwoord geven op alle vragen die de Lowéman bezighielden. Dit was alleen mogelijk omdat de god Sweli Gadu in onze grootmoeder gevaren was...' (76).

De auteurs onderscheiden de verhalen verteld door oudere mannen en vrouwen, die de vrij algemene en gangbare geschiedenis vertellen en die van specialisten, historici, die over meer dan de gemiddelde kennis beschikken. Zij zijn zuinig op hun 'kapitaal'. Met het overdragen van de orale tradities wordt de ziel van een samenleving uit handen

gegeven, en dat maakt haar kwetsbaar (281). Het vergde tijd en vertrouwen voordat zij hun kennis wensten te delen met 'een kind van de voormalige onderdrukkers': 'Ik werd door jullie tot dit mensonterende werk gedwongen! Dat hebben jouw voorouders mij aangedaan! En nu wil je dat ik jou, kind van de onderdrukkers, een verhaal vertel?' (273).

Met *Een zwarte vrijstaat in Suriname* laten de auteurs zien hoe het verleden beleefd en geïnterpreteerd wordt door Okaners zelf. De unieke orale geschiedenis, zorgvuldig verzameld en deskundig becommentarieerd door de auteurs, zijn een verrijking op de bestaande kennis over de Okaanse geschiedenis. Afgezet tegen de geschreven bronnen van de koloniale overheid bieden ze een prachtig *insiders-*perspectief op het verleden.

Ellen Klinkers, Utrecht